

KIRSTI RUNAVIK

POHJOINEN SHAMANISMI

Rituaalit, käytännöt ja historia

LIKE

© Kirsti Runavik & Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Kansi: Elina Warsta

Taitto: Maria Mitrunen

Kuvitus: Kirsti Runavik

Shamaanirumpujen kuviot sivulta 236 eteenpäin on piirretty
Ernst Mankerin dokumentoimien rumpukuvioiden pohjalta.

LIKE

Like Kustannus

Helsinki

like.fi

ISBN 978-951-1-47708-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

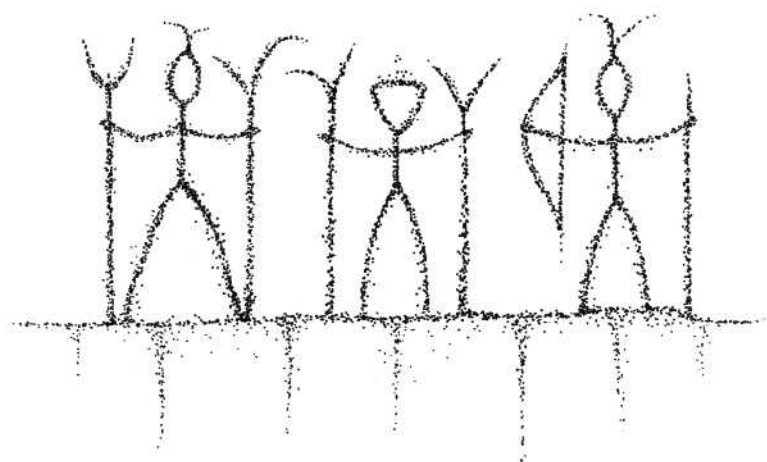
Heille jotka näkevät ja tietävät

Sisällys

Esipuhe.....	II
I Shamaanin maailma.....	15
Perinteinen shamanismi.....	17
Uskonto vai tekniikka?.....	21
Shamaani vai tietäjä?.....	23
Mitä on uusshamanismi?.....	24
Shamanismin maailmankuva.....	27
Auringon ja kuun lapset.....	30
Maailmanpuu.....	33
Maailmanpatsas ja sampo.....	35
Munasta maailman malli.....	38
II Shamaanin rituaalivälineet.....	41
Shamaanin rumpu.....	43
Pohjolan vanhat rummut.....	44
Rumpujen tyyppijako.....	47
Rumpujen symboleita.....	50
Rumpu taivaan karttana.....	53
Rituaalivälineet ja niiden valmistaminen.....	55
Rummun valmistaminen.....	60
Rummun hoitaminen.....	64
Rummun vihkeminen.....	65
Suitsukkeen valmistaminen.....	69

III	Shamaanimatka ja rituaali	75
	Shamanistinen matkaaminen	77
	Välineet ja valmistautuminen	80
	Matkaamisen ohje	81
	Monia tapoja matkata	84
	Matkaamisen haasteita	85
	Päivätaajunta ja rituaalitietoisuus	90
	Matkaamisen muistilista	91
	Transsin tasoja	92
	Transsitilan syvyys	93
	Mitä transsitila mahdollistaa?	95
IV	Voimaeläimet ja henkioppaat	99
	Henkioppaat	101
	Voimaeläin, apueläin ja toteemieläin	102
	Voimaeläimen löytäminen	104
	Muodonmuutos	107
V	Shamanistinen luontoyhteys	119
	Luonto ja minuus	121
	Voimapaikat luonnossa	123
	Luonnon pyhät paikat	131
	Lapin seidat	134
	Vuodenajat ja vuodenkierto	148
	Kevät	150
	Kesä	152
	Syksy	154
	Talvi	156
	Saamelaisten vuosirituaalit	158

VI	Shamanismin opiskelu ennen ja nyt	163
	Shamanismin opiskelu.	165
	Shamanistisia harjoituksia	172
	Rentoutuminen ja hengitys.	173
	Keskittyminen ja meditaatio	174
	Visualisointi.	175
	Voiman tunteminen	178
	Unet ja symbolit	180
	Energiakeho ja suojautuminen.	182
	Puhdistautuminen	184
	Kokemuksia transsikurssilta	188
VII	Mieli ja sielu	195
	Shamaanin kutsumus ja koettelemus	197
	Positiivinen hajoaminen	198
	Sielunpalautus	201
	Evääksi matkalle	211
	Katsaus saamelaiseen mytologiaan	213
	Saamelaiset jumalattaret.	213
	Saamelaiset jumalat.	218
	Saamelaiset haltijat ja henkiolennot	223
	Shamaanirumpujen kuviot.	235
	Lähteet ja syventävä tieto	265

Esipuhe

Pohjolassa on harjoitettu shamanismia tunnetun maailman aamuhämärästä asti. Suomi oli kuuluisa shamaaneista, tietäjistä ja noidista jo satoja vuosia sitten. Silti pohjoisesta shamanismista on kirjoitettu suomeksi yllättävän vähän muuten kuin akateemisen tutkimuksen näkökulmasta. Tämän kirjan lehdillä haluan antaa äänen pohjoiselle shamanismille, sen maailmankuvalle ja viisaudelle.

Aikojen saatossa shamanismi on avautunut laajemmalle yleisölle. Se on muuttunut vihittyjen shamaanien osaamisalueesta tekniikaksi, jota myös muut voivat opiskella ja harjoittaa. Shamaanirumpua käytetään transsimatkan lisäksi rumpurentoutuksissa ja meditaatioissa. Shamanismi on ammentanut itseensä länsimaisista ja itämaisista magiaperinteistä ja alkanut toimia maagisena itsetutkiskelun välineenä.

Shamanismin perinteiset arvot ovat kuitenkin säilyneet ajasta aikaan. Asiansa osaava shamaani on sielunhoidon ekspertti, joka palauttaa rikkoutuneen sielun takaisin ehjäksi. Shamaani kulkee maailmojen välissä ja tuo tasapainoa sinne, missä se on horjunut. Hän liikkuu erämaassa nähden eläinten kultaisina hehkuvat henkikehot. Hän osaa parantaa ihmisiä ja eläimiä tätä elämänvoimaa liikuttamalla.

Nykyisin harjoitetaan monenlaisia muotoja shamanismista. Shamanismia tutkinut arvostettu uskontotieteilijä Mircea Eliade määrittelee shamanismin uskonnolliseksi ilmiöksi ja arkaaiseksi ekstaasitekniikaksi. Tämän ekstaattisen

transsin jäljillä ollaan niin suurkaupunkien rumpupiireissä kuin Lapin perukoilla perinteisessä kodassa rumpua lyöden. Shamanismi on aina ollut joustavasti muuttuva järjestelmä, joka on päivittynyt eri kulttuurien ja uskontojen tuomien näkemysten mukana. Pohjoinen shamanismi on nykypäivänä vaikeasti rekonstruoitavissa alkuperäiseen muotoonsa, jos sellaista alkupistettä on koskaan ollutkaan.

Sekoitan rohdospataani tukevasti vanhaa saamelaista ja lappilaista perinnettä, ripauksen modernia psykologiaa ja kourallisen eri lähteistä kumpuavaa inspiraatiota. Tällä reseptillä olen harjoittanut shamanismia parikymmentä vuotta, pitänyt työpajoja, rumpuiltoja, metsäretkiä ja käynyt ulkoilla sekä kotimaan eri kolkissa kertomassa lappilaisen shamanismin maailmankuvasta. Käytän mielelläni ilmaisua ”lappilainen”, koska olen kotoisin Lapista, Pellosta, mutta en ole etnisesti saamelainen. Olen kuitenkin kasvanut saamelaisten perinteiden ja ajatusmaailman vaikutuspiirissä ja koen sen läheisemmäksi kuin kalevalaisen tradition ja kantasuomalaisten heimojen perinteet. Muistan elävästi, kun lapsena vietin aikaa tätini luona Enontekiöllä ja ihailin saamelaista poronhoitoperinnettä, vanhoja rannalla lepääviä puuveneitä ja värikkäiden huivien ja pukujen loistoa. Leikimme luonnossa, jossa haltijaperinne oli väkevästi elossa.

Shamanismi on syvimmillään perehtymistä kaiken elävän muodostamaan näkymättömään elämävoiman verkostoon, jota kutsutaan voimaverkoksi. Shamaani tuntee ja näkee ihmisten, eläinten ja kasvien ympärillä valonsäteilyn, joka yllä-

pitää elämää ja yhteyden kokemista muiden kanssa. Voimaverkon syvällinen ymmärtäminen luo kunnioituksen maailman-
 kaikkeuden osasia kohtaan. Shamanismi on maailman
 vanhin henkinen maailmankuva. Pitkän historian varrella
 se on kokenut muutoksen vanhakantaisesta metsästäjä-
 keräilijäkulttuurin kulttuuris-uskonnollisesta shamanismista
 kohti nykyajan uushamanismia, jossa shamanismi voi olla
 transsiteknikka itsetuntemuksen lisäämiseen tai psykolo-
 giaan nojautuva näkemys selittää ihmisen kokemusmaailmaa.

On hyvä muistaa, että shamanismin moninaiset muo-
 dot elävät nykypäivänä rinnakkain. Vanhakantaisen heimo-
 shamanismin rinnalla harjoitetaan shamanismin moderneja
 sovelluksia.

Tämä kirja avaa polun pohjoisen shamanismin maail-
 maan. Sen tuhatvuotinen historia on sanatonta ja kirjoit-
 tamatonta, mutta muistitieto, kuvien kieli ja säilyneet
 kertomukset tuovat valonpilkahduksia polun varrelle. Esi-
 tään pohdintoja siitä, millainen oli muinaisen maailman sha-
 maanin työkalupakki. Kiinnostuneita opastan syvemmälle
 shamanismin harjoittamiseen tarjoamalla käytännön harjoi-
 tuksia ja taustatietoa. Shamanismi on unien kutoma, metsän
 tuoksuinen ikuisen oppimisen polku.

Nettisivustoni www.thuleia.com on ollut vuosikymmeniä
 Suomen suosituin luonnonuskonnoista kertova sivusto. Se
 on toiminut myös tämän kirjan pohjana ja inspiraationa. Toi-
 von, että kirjani kannustaa tutkimaan lisää, istuttaa mieleen
 tiedonjyviä ja innostaa sukeltamaan vanhojen symbolien
 maailmaan.

I
Shamaanin
maailma

Yötaivas värjää tunturin kyljet tummiksi ja sytyttää
tähdet. Kauempana pieni tunturijärvi peilaa revontulten
leimuavia häntiä. Nousen kivikkoista laitaa ohi
vääntyneiden tunturikoivujen. Ne kumartavat kohti
jyrkännettä, pimeydessä valkeana hohtavaa ja kutsuvaa
kuraa. Painan kämmeneni maahan tunnustellen
sammalten kuvioita. Mitä ne kuiskivat illassa?
Kuka tästä on kulkenut? Ehkä hänkin on mennyt
jyrkänteen juurelle, jossa revontulten laulu helkähtelee
vanhoissa merkkikivissä. Tunturi on piirtänyt kivien
kylkiin kuvia, joita vain harvat osaavat lukea.

PERINTEINEN SHAMANISMI

Shamanismi on ikivanha menetelmä, joka perustuu muuntu-
neiden tajunnantilojen hyödyntämiseen yhteyden saamiseksi
luonnonhenkiin ja jumaluuksiin. Pohjoisen Skandinavian ja
Siperian alueella shamaani on ollut hän joka *näkee* ja hän joka
tietää. Sana *shamaani* puolestaan tulee siperialaisten evenkien
kielestä (šamán). *Noaidi* on pohjoissaamea, ja sillä tarkoiteti-
tiin 'shamaania'. Suomen ”noita” juontuu siis saamelaisesta
kantasanasta.

Shamanismia on harjoitettu pohjolassa Fennoskan-
diasta Siperiaan ja aina Mongolian aroille asti. Pohjois- ja
Etelä-Amerikan alkuperäisasukkaiden henkisyyttä on usein
kutsuttu shamanismiksi, sillä yhteys henkimaailmaan ja eläi-
miin on myös heille tärkeää, ja he ovat käyttäneet rohdoksia
ja kasvien salattuja voimia parantamiseen. Myös Kaakkois-
Aasian ja Australian kansoilla on pitkät perinteet shama-
nistisessa henkisyydessä. Euroopan johtavista shamanismin
tutkijoista Mihály Hoppál on nostanut kuitenkin esille poh-
dinnan, voiko siperialaista alkuperää olevaa shamanismi-
termiä käyttää laajasti ympäri maailman vai pitäisikö sen
käyttö rajata tarkoittamaan pohjoista shamanismia ero-
tuksena muista samantyyppisistä henkisyyden muodoista.
Pohjoiselle shamanismille tyypillistä on hengen matka toi-
siin maailmoihin ja yhteys henkioppaisiin, ja nimenomaan
tämä shamanistinen matkanteko erottaa ne muista perin-
teistä, joissa hyödynnetään transsia tiedonhakuun ja paran-
tamiseen. Buddhalainen voi vajota meditaatiossa transsiin

ja herätysliikkeeseen kuuluva afrikkalainen kristitty tanssia itsensä hurmukseen kirkossa, mutta vaikka esimerkiksi tanssiperinne saattaa liittyä vanhoihin heimouskontoihin ja niiden paikallisiin hengellisen harjoittamisen muotoihin, toiminta ei ole shamanistista eikä traditio lähtökohdiltaan shamanistinen.

Shamanismin juuret punoutuvat syvälle historian alkulehdille, metsästykseseen ja keräilyyn perustuneeseen kulttuuriin. Ruuansaanti, suoja ja hyvinvointi olivat riippuvaisia säästä ja eläinten liikkeistä, joten niihin liittyviä toimia tahdottiin järjestellä mieluisiksi ja nähdä ennalta missä metsän vilja liikkuu. Kenties tästä tarpeesta syntyi magia, käytäntö, jolla pyrittiin vaikuttamaan näkymättömään todellisuuteen ja näkyvän maailman ulkoisiin puitteisiin. Sadepilviä liikuteltiin ja saaliseläin houkuteltiin ansaan käyttämällä maagista voimaa. Maagisen taidon osaaminen ilmentyi myös unina ja näkyinä, joissa nähtiin ennalta eläinten liikkeet.

Elämän perustarpeiden turvaaminen synnytti ensimmäiset metsästäjä-noidat, jotka toimivat shamanistisesti ihmisten maailman ja villieläinten maailman rajoilla. He matkivat eläimiä pyrkien luomaan psyykkisen yhteyden villieläinten kanssa. Liikkeet, tanssin muotokieli ja ritualistinen pukeutuminen jäljittelivät eläimiä, ja parhaimmillaan noita pystyi muuntamaan tietoisuutensa eläinmuotoon. Vanhimmat vihjeet ihmisen ja eläimen sukulaisuudesta ja klaanitoteemeista ovat kivikaudelta. Meidän päiviimme ne ovat säilyneet kalliopiirroksissa ja metsästysnäytelmissä, joiden symboliikan lopullisia merkityksiä voimme vain arvailla.

Luolamaalauksia ja hedelmällisiä Venus-veistoksia alettiin tehdä Keski-Euroopassa paleoliittisella kaudella 27 000–10 000 vuotta sitten. Vanhimmat kuunkiertoa seuraavat, luille tehdyistä merkinnöistä koostuvat kuukalenterit sijoituvat samalle ajanjaksolle. Suomessa neoliittisen kivikauden kalliomaalaukset on tehty 3 000–2 500 ennen ajanlaskun alkua. Ristiinan Astuvansalmen maalausten kokonaisuus on pohjolan suurimpia meidän päiviimme säilyneitä punamullalla tehtyjä kuvia. Kallioon on kuvattu hirviä, ihmisiä, veneitä sekä kämmenten ja tassujen jälkiä, geometrisiä kuvioita ja koiraksi ja kalaksi tulkitut piirroksot. Shamaanit kuvattiin sarvipäisinä hahmoina.

Entisajasta nykypäivään shamanismin harjoittajilla on ollut monta roolia ja virkaa. Shamaani oli aikansa pappishenkilö, joka toimi välittäjänä jumalten, henkien ja ihmisten välillä ja järjesti arkipäiväisen maailmamme asioita hoitamalla niitä jumalten maailmassa. Vuoden taitekohtien rituaaleissa ja ihmiselon siirtymäriiteissä hän toimi seremoniamestarina. Ennen kaikkea shamaani oli vaikeiden sairauksien parantaja, joka osasi hakea koomapotilaan sielun takaisin toisista maailmoista tai paikallistaa ja nujertaa kehoa jäytävän kasvaimen. Shamanistiseen perinteeseen mahtuvat myös selvännäijät, unennäijät, unenselittäjät, mielen ongelmiin ratkaisuja etsivät neuvonantajat, luonnon voimapaikkojen löytäjät, etiäisten kuulijat ja monenlaiset erityistaidon hallitsijat verenseisauttajista yrttiparantajiin.

Sielun matka, shamaanimatka eli transsimatka, on shamanismin tunnuspiirre. Shamanismia voidaan pitää hallittuna

mielen irtautumisena ruumiista. Shamaani hyödyntää ekstaatista transsitilaa siirtyäkseen toisille olemassaolon tasoille, näkymättömiin rinnakkaismaailmoihin. Vanhakantaisemman shamanismin parissa on kuvattu shamaanin *sieluruumiin* (suomalaisessa perinteessä *vapaasielun*) matkaavan transsin aikana. Voidaan myös ajatella, että shamaanin tietoisuus siirtyy pois subjektiivisen olemuksen piiristä, eli hänen tietoisuutensa laajentuu minän rajojen ulkopuolelle. Tässä tajunnan tilassa shamaani pystyy kokemaan lähellä olevan luonnon ja muut elävät olennot osaksi omaa tietoisuuttaan. Transsimatkalla shamaani työskentelee tutut henget tai voimaeläimet apunaan ja palaa lopulta takaisin mukanaan yhteisöä hyödyttävää tietoa.

Kuljettaessaan viestejä tästä maailmasta henkimaailmaan ja toisinpäin shamaani on välittäjä ja tasapainottaja, joka tuo maailmojen suhteeseen harmoniaa usealla eri tavalla: hän voi ottaa energiaa pois sieltä missä sitä on liikaa ja tuoda sitä sinne, missä sitä on liian vähän. Tämä voi tarkoittaa käytännössä sairauksien parantamista, ongelmien syiden selvittämistä, sateen tai auringon tuomista viljelyksille, tiedon hakemista tai yhteydenpitoa jumalten ja henkien kanssa kiitoksineen ja erilaisine toimineen.

Shamaaniksi voi päätyä monella tavalla. Ennen ajateltiin, että shamaania odotti erityinen kutsumus, joka saattoi ilmetä unien ja näkyjen kautta. Joidenkin kohdalla shamaanin ammatti ja kutsumus kulkivat suvussa. Toiset tuntuivat olevan pikemminkin henkien valitseamia kuin itse tehtävänsä halunneita. Oma polku selvisi joskus vasta vaikean ja vaarallisen sairauden tai koettelemuksen jälkeen. Tällaisia

unien tai näkyjen kautta kutsuttuja pidettiin suurina shamaaneina ja asemansa perineitä pienempinä shamaaneina, ja heidän asemansa yhteisössä oli vähemmän kunnioitettu ainakin Siperian ja arktisen Pohjois-Amerikan kansoilla.

USKONTO VAI TEKNIikka?

Metsästäjä-keräilijäkulttuurin aikaan heimokielissä ei ollut uskontoa kuvaavaa käsitettä. Saamelaisiltakin sana puuttui, sillä shamanismi oli osa maailmankuvan kokonaisuutta, eikä sitä voinut erottaa muusta kulttuurista. Shamanismin rinnalla kulki *animismi*, eli usko siihen, että kaikella olevaisella on elävä henki, ja *panteismi*, eli usko siihen, että koko universumi on pyhä.

Shamanismin maailmankuvaan sisältyy kuitenkin uskonnon piiriin kuuluvia asioita. Näitä ovat usko jälleensyntymiseen sekä vahva usko näkymättömiin henkimaailman todellisuuksiin, jotka ovat shamaanin silmissä näkyviä, kokemuksellisesti havaittavia ja todellisia. Yleisiä teemoja ovat myös maailman-kaikkeuden tukipilarina ja kosmoksen tasojen yhdistäjänä toimiva maailmanpuu, maailmanpilari tai maailman keskusvuori sekä ajatus tärkeistä virroista, joiden symboliikassa vesi liittyy elämän kiertokulkuun.

Ihmisen kuollessa ruumis lipuu alisen maailman Tuonelan virtaan. Sielu kulkee virrassa aikansa puhdistuen, kunnes itse joki alkaa näyttää kirikkaammalta ja muuttuu lopulta Elämän-virraksi, kaiken elämän alkulähteeksi. Elämänvirta nousee kohti ylistä maailmaa ja kirkasta henkimaailmaa. Sielujen

kodista sielu palaa aikojen kuluessa takaisin ilmenemään tässä todellisuudessa, kunnes useiden kierrosten jälkeen se kasvaa ymmärryksessä ja vapautuu kokonaan.

Shamanistinen aikakäsitys on syklinen. Uusi ja uudistuminen eivät tarkoita automaattisesti kehittymistä ja parempaa. Vanha voi olla lähempänä kuin uusi, sillä shamaanimatalla voi matkata menneeseen tutkien ja palauttaen siellä olevaa tietoa.

Animistisessa maailmankuvassa ihmisen lisäksi kasveilla, eläimillä, kivillä ja muilla esineillä on sielu. Sielun lisäksi kaikessa ympärillämme olevassa elollisessa on elämänvoimaa, eräänlaista energiaa, jota shamanismin harjoittaja pystyy aistimaan, näkemään ja siirtämään paikasta toiseen. Elollisella tarkoitetaan kasveja sekä eläimiä, mutta myös esimerkiksi kiviä ja soraa, jotka ovat shamaanin maailmassa myös osa näkyvän maailman elämää. Tämä elämänvoima muodostaa muotojen ja värähtelyjen kudoksen, voimaverkon, joka kattaa punosmaisena verkostona koko maailmankaikkeuden. Kosmoksen osaset ovat yhteydessä toisiinsa tämän voimaverkon kautta. Sen myötä kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Nykyään shamanismia harjoitetaan sekä uskonnollisesti että pelkkänä psykologisena tekniikkana. Monelle shamanismin harjoittajalle shamanistinen maailmankuva on osa omaa luonnonuskontoa. Toisaalta nykyajan harjoittajille shamanismi voi olla tekniikka, joka tukee jotain muuta maailmankatsomusta. Tällöin oma uskonto sisältää mahdollisen jumalkäsityksen ja shamanismi toimii tekniikkana sen rinnalla. Maailmalta löytyy sekä ortodoksi-kristittyjä shamaaneja että buddhalaisia shamanismin harjoittajia.

SHAMAANI VAI TIETÄJÄ?

Ilmaisut ”shamaani” ja ”tietäjä” sekoittuvat usein arkikäytössä ja aihetta käsittelevässä kirjallisuudessakin. Shamaanilla tarkoitetaan kuitenkin vanhempaa hahmoa, metsästäjä-keräilijä-kulttuurin noitaa. Hän paikallisti riistan kulkupaikat, varmistui yhteisölleen ravinnon ja tasapainotti jumalmaailman ja ihmisten maailman tapahtumia. Shamaanin työ perustui siihen, että hän oli yhteydessä henkimaailmaan.

Tietäjä on nuoremman neoliittisen maanviljelyskulttuurin vastine noidalle. Shamaanin ja tietäjän erotti tapa liikkua todellisuuksien välillä. Shamaani käytti hyväkseen ekstaatista transsia ja välitti tietoa maailmantasojen välillä. Hän antoi tietoisuutensa lähteä ruumiin ulkopuolelle suorittamaan tehtäviä. Tietäjä sen sijaan saattoi vajota oman sisäisen tietonsa pariin tai ammentaa oppinsa vanhoista runoista ja loitsuista. Hän ei antanut sielunsa matkata transsissa muualle. Tietäjä opetteli valtavan määrän kansanrunoudesta tuttuja syntysanoja, loitsuja ja mahtilauseita ja hallitsi elämänpiiriä sanojen voimalla.

Tietäjälaitos syntyi kulttuurin murroksessa maanviljely-yhteiskuntaan siirryttäessä. Peltojen tuodessa leivän pöytään elämän epävarmuus väheni. Enää ei oltu riippuvaisia riistasta vaan säiden hallinnasta ja viljan kasvamisesta. Aiemmin shamaani oli paikallistanut riistan ja tuntenut villieläinten tavat. Nyt tarvittiin tietäjää, joka sai hedelmällisyysloitsuilla viljan kasvamaan ja sateen lankeamaan pelloille. Shamaanius muuttui hiljalleen tietäjälaitokseksi

ja henkimatkat kävivät yhä harvinaisemmiksi loitsujen ja runosanojen myötä.

Shamaanin ja tietäjän välinen ero sekä maailmankuvan muutos näkyy myös hautaustapojen ja -uskomusten muutoksessa. Shamaanien aikakaudella vainajien sielujen ajateltiin vaeltavan *etävainajalaan*. Etävainajala saattoi sijaita tuonienjoen tai järven toisella puolella vetisessä ulottuvuudessa, myyttisessä Pohjolassa tai taivasvainajalassa. Sinne hautajaisroviolla palava ruumis nousi kohotessaan savuna kohti taivasta.

Nuoremmalle ajalle tultaessa pohjolassa alettiin rakentaa hautakumpuja ja haudata ihmisten mukana esineitä. Tällöin esivanhemmat jäivät jälkipolvien kanssa kosketuksiin *lähivainajalaan*. Raja edesmenneen ja elävän sukulaisen välillä oli ohuempi. Tietäjä saattoi istua hautakummulle kysellemään tietoa lähivainajalan asukkaalta tai lepyttää hautuumaan henkiä, jos yhteisössä oli levottomuuksia. Shamaanilla taas ei ollut ollut muuta mahdollisuutta tiedon hakemiseen kuolleilta kuin vaarallisen henkimatkan tekeminen aina tuonelaan asti.

MITÄ ON UUSSHAMANISMI?

Shamanismi on perinteisesti ollut metsästäjä- ja keräilijä-kulttuurien maailmankuvaan sidottu laitos, jossa shamaani on pitänyt kyläyhteisön puolesta yhteyttä henkimaailmaan ja toiminut välittäjänä ihmisten maailman ja muiden maailmojen välillä. 1900-luvun puolivälin paikkeilla shamanismi alkoi muuttua ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin

vaikutuksesta. Yhdysvaltalainen antropologi Michael Harner ryhtyi rakentamaan shamanismista tekniikkaa, joka olisi nykyihmiselle helposti ja nopeasti saavutettavissa. Metodiansa hän alkoi kutsua *ydinshamanismiksi*. Nimensä mukaisesti metodiin on koottu eri shamaaniperinteiden keskeiset asiat. Shamanismin ydintä, eli transsimatkaa, voidaan harjoittaa rumpupiirissä ilman uskonnollisuutta tai suurempaa ritualistiikkaa. Tavoitteena on päästä tehokkaasti ja turvallisesti matkalle hakemaan tietoa ja vastauksia. Suomessa ydinshamanismiin voi tutustua esimerkiksi Shamaaniseuran tapahtumissa ja kursseilla.

Uusshamanismin kirjavan päivänvarjon alle mahtuvat mitä moninaisimmat tavat näkyjen ja ekstaattisen transsin saavuttamiseksi. Teknoshamaani jytää tajuntansa muuntu-neeseen tilaan tanssimalla elektronisen musiikin tahtiin ja kaupunkishamanismin harjoittajan toimintakenttä on ihmisen rakentama betoniympäristö. Uudet tekniikat lomittuvat vanhojen kanssa, ja onkin vaikea erottaa, missä menee arkaaisen shamanismin ja modernimman sovelluksen rajapinta. Sama henkilö saattaa osallistua perinteiseen retriittiin Siperiassa ja käyttää luonnonuskovien festivaaleilla nykyai-kaista aivoaalto generaattoria, joka muuttaa ihmisen tajun-nantilaa tietyllä taajuudella värähtelevillä äänillä. Tällöin arkinen päivätajunta vaihtuu lähes automaattisesti tilaan, joka ihmisellä on unia ja näkyjä nähdessään.

Uusshamanismi kulkee pitkälti käsi kädessä psykologian kanssa ja hyödyntää ihmisen sisäistä maailmaa ja alitajuntaa hakien sieltä vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin

ja elämän haasteisiin. Se sisältää useita keinoja tiedon palauttamiseksi mieleen ja henkilökohtaisen elinvoiman lisäämiseen. Shamanismi yhdistää fyysisen maailman sekä mielikuvituksen ja näkyjen maailmat. Sanotaankin, että shamaani lentää syvälle itseensä mielikuvituksessaan päästäkseen ottamaan kontaktin henkimaailmaan ja saadakseen näin yhteyden universaaliin tietolähteeseen. Kaiken kattava voimaverkko luo yhteyden maailmojen välille ja antaa maailmalle tarkoituksen estämällä sitä vaipumasta kaaokseen.

Moderni shamanismi voi rakentua myös puhtaan rationaalisesti ja jopa ateistiselle pohjalle. Henkimaailma jätetään tällöin huomiotta ja menetelmät ovat psykologisia, matkat tehdään omaan mieleen ja psyykeen alueelle. Monelle uusshamanismin harjoittajalle metodien keskiössä on itsetuntemuksen syventäminen. New Age -kulttuuriin liittyy myös paljon shamanismista lainattuja tekniikoita ja näkemyksiä, joita voidaan yhdistää vaikkapa tantraan tai puolijalokivien taianomaisiin ominaisuuksiin perustuviin rentoutushoitoihin.

Uusshamanismin harjoittaja ei tarvitse muodollista vihkimystä perehtyä shamanistiseen maailmaan. Hän voi harjoittaa shamanistisia menetelmiä muiden elämänhallintaan tai uskontoon liittyvien menetelmien lisänä. Tällainen henkisyys on *eklektistä* eli monista lähteistä kokoavaa. Kukin harjoittaja yhdistelee maailmankuvaansa osasia omalla tavallaan. Shamanismi ei siis velvoita minkäänlaiseen jumaluskoon vaan pikemminkin antaa puitteet toteuttaa omaa henkilökohtaista uskoa.

Vaikka shamanismi on tuotteistettu kursseiksi, helppolukuisiksi opaskirjoiksi ja simppeleiksi tekniikaksi, on shamaanin kutsumus hyvin harvan ihmisen polku. Olen jakanut shamanismin harjoittajat kolmeen luokkaan: *shamaanin kutsumus* on vain muutamalla ihmisellä. He omistautuvat shamanismille kaikin tavoin ja harjoittavat pitkällisen opiskelun jälkeen shamaanin toimenkuvaa. Shamanismia voi harjoittaa kuitenkin vakavasti ja pitkällisesti ilman shamaanin kutsumusta ja toimen harjoittamista. Tällaisia shamanistista elämäntapaa omassa arjessaan harjoittavia henkilöitä kuvaan termillä *shamanisti*. Uusshamanismin kentän liepeillä on runsas joukko ihmisiä, jotka osallistuvat silloin tällöin rumpuistuntoon tai etsivät näkytekniikoita käyttäen voimaeläimensä. Heistä käytän löyhempää termiä *shamanistisen tekniikan harjoittaja*.

SHAMANISMIN MAAILMANKUVA

Shamaanin maailma jaetaan yleensä kolmeen osaan: ylinen, keskinen ja alinen. Ne ovat henkimaailman tasoja, jotka ovat läsnä yhtä lailla koko ajan, mutta yleensä ihminen ei havaitse niitä ollessaan kiinni päivätajunnassa. Tämän vuoksi niihin matkustetaan transsin avulla, jolloin tietoisuuden tila muuttuu ja henkimaailmaan voi siirtyä vähän samalla tavalla kuin nukkuessa siirtyy unien todellisuuteen.

ALINEN on maankamaran alla. Alisen voima on usein parantavaa. Sieltä haetaan konkreettista apua vaivoihin ja tavataan voimaeläimiä, esi-isiä ja muuta maanalaista väkeä.